CUPRINS

INTRODUCERE 7
Bogdan Iancu,
Andrei Mihail,
Monica Stroe

PARTEA 1
Clasa de mijloc în pandemie: domesticitate şi practici ale cotidianului

Telemunca şi avatarurile ei: agentivitate şi micro rezistență, introspecție, ludificare şi roluri de gen în biroul de acasă 19
Mădălina Gheorghiu,
Alexandru Vârtej

Bucătăria în pandemie – schimbări şi inovație 40
Veronica Ştefan

„Uită-te la mine cum fac sport în pandemie": *Home Workout* ca formă de distincție socială şi strategie de (re)câştigare a controlului asupra corpului 56
Daniela Gîlcă

PARTEA 2
Medierea tehnologică a sociabilității

***Gaming* de pandemie: Jocurile pe mobil ca spații de solidaritate la nivel global** 75
Ana Maria Luca

„Fie ca... re la casa lui": o etnografie digitală a serbării Paştelui în contextul distanțării fizice în pandemie 95
Teodora Ştefan

PARTEA 3
Marginalizare socială, alterizare, anxietăți

Distanța dintre noi. O analiză a repatrierii diasporei în timpul pandemiei.....113
Raluca Răcean Gorgos,
Maria Trifon

Patologia precarității. Experiențe ale pandemiei trăite la periferie.....134
Ruxandra Păduraru,
Bogdan Oiță

„Mi se pare că e cinematografia realității". Gestionarea anxietăților în perioada pandemiei.....148
Georgiana Nica,
Tudor Țighiliu

PARTEA 4
Reconfigurarea peisajelor profesionale

„Ne-au lăsat singuri...": cum a afectat pandemia de COVID-19 profesia jurnalistică din România.......171
Ioana Avădani

Lumea nouă în advertising. Impactul Covid-19 asupra trendurilor sociale şi culturale.....189
Andreea Lupu

INTRODUCERE

Bogdan Iancu, Andrei Mihail, Monica Stroe

Deschidem secțiunea introductivă a acestui volum cu o necesară precizare biografică: la foarte puține zile de la instituirea stării de urgență şi a restricțiilor de mobilitate şi de utilizare a spațiilor publice colegul şi prietenul nostru, profesorul Vintilă Mihăilescu, a pierdut lupta cu o boală nemiloasă. De-a lungul celor doi ani de suferință Vintilă Mihăilescu a avut puterea şi energia să documenteze minuțios şi să filtreze cu ochiul etnografului o bună parte din experiențele spitaliceşti, proces la capătul căruia a rezultat ultimul său volum de autor, *În căutarea corpului regăsit. O ego-analiză a spitalului*. Luciditatea analizei, în condițiile excepționale şi improbabile pentru scrierea unei cărți, a dat încă o dată măsura implicării totale a autorului în ultima partea a carierei sale în ideea de a promova o antropologie publică în măsură să recupereze experiențele subiective rezultate din interacțiunea cu instituțiile şi să le transforme în material de reflecție pentru publicul larg.

Restricțiile aferente stării de urgență au permis unui număr restrâns de persoane (nu mai mult de şase) să participe la funeraliile lui Vintilă Mihăilescu. Pentru a cataliza cumva emoția difuză dar suspendată a sute de prieteni, foşti studenți şi studente, colegi şi colege, am creat pagina Lumea lui Vintilă, versiunea online a ceea ar fi trebuit să fie un „priveghi" online, fenomen pe care antropologul îl discutase cu ani în urmă într-o Conferință de la Şosea şi apoi într-o pastilă din revista Dilema Veche (Mihăilescu 2008). Acest răspuns la o răsturnare dramatică a normelor sociale la ale cărei consecințe am fost martori direcți şi imediați, în principal, dar şi tot valul de restricții şi adaptări la ceea ce avea să fie numit ca „noua normalitate", ne-a inspirat (şi chiar ne-a obligat), pe urmele exemplelor lui Vintilă Mihăilescu, să le propunem masterandelor şi masteranzilor un proiect de cercetare colectivă care să documenteze transformările aduse de acest nou regim de desfăşurare a vieții cotidiene. Acest volum reuneşte contribuțiile timpurii ale studenților şi studentelor la Antropologie (SNNSPA şi UB) şi Studii Vizuale şi Societate (SNSPA) la cercetarea efectelor sociale ale pandemiei în stadiile incipiente ale declarării stării de urgență şi în lunile care au urmat.

Peste tot în lume – şi România nu a fost până la un punct o excepție – restricțiile privind accesul şi utilizarea spațiului public şi distanțarea fizică, cu declinarea ei nefericită, „distanțarea socială", au fost principalele măsuri politice pentru a reduce transmisia COVID-19 şi a proteja sănătatea publică. Amploarea fără precedent a crizei declanşate la începutul lui 2020 arată, conform antropologului Arjun Appadurai (2020), „limitele politicii naționale, politicii şi frontierelor în fața unei boli globale extrem de mobile care nu-i cruță pe albi,

bogați şi faimoşi. Astfel, bate la uşa modelului de suveranitate vestfaliană într-un mod pe care Ebola, SARS şi chiar HIV nu l-au făcut". Appadurai continuă prin a sublinia o caracteristică importantă pentru dimensiunea ei antropologică şi anume concesiunea de către multe state „că nu pot face față acestei crize fără ajutorul societății în general, prin practici de autoizolare, auto-monitorizare, îngrijire reciprocă şi auto-raportare". Cei mai mulți indivizi au respectat, într-o primă fază, recomandările de sănătate publică, după cum lăsau să se vadă din imaginile izbitoare ale străzilor goale ale oraşelor, parcurilor, plajelor, piețelor şi promenadelor. După cum remarcau Honey-Rosés *et al* (2020), „oraşe cunoscute pentru viața lor activă de stradă, cum ar fi New York, Roma sau Barcelona, apar acum fantomatic, în timp ce locuitorii oraşelor rămân acasă pentru binele public colectiv". O parte din interacțiunile sociale din unele din aceste oraşe vibrante, restrânse acum la mediul domestic, au căpătat un debuşeu în balcoanele blocurilor de locuințe colective, de unde au început să răzbată cântece din boxe care chemau la party-uri de cartier organizate pe verticală. Pornind de la premisa că solidaritatea socială este „forța de cimentare care ajută la reducerea distanței sociale" care creşte între indivizi în timpul pandemiei, Mishra şi Rath (2020) aduc în discuție două evenimente colective la care mii de persoane din India au participat la o anumită dată şi oră din casele lor: „Aceste evenimente sunt cunoscute în mod popular sub numele de Thali Bajao (aplauze colective, lovirea unor ustensile) pentru a exprima solidaritatea cu personalul medical şi Diya jalao (stingerea luminilor electrice şi aprinderea lămpilor şi a lumânărilor etc.) ca semn al luptei împotriva crizei COVID-19".

În România, măsurile decise de autorități pentru a contracara răspândirea pandemiei au constat în principal în reducerea mobilității personalului ne-esențial şi trecerea implicită la telemuncă şi teleşcoală, închiderea parcurilor şi a mall-urilor, carantinarea pentru două săptămâni a persoanelor revenite din străinătate etc. O măsură care a stârnit ample reacții şi care a fost în cele din urmă revocată ar fi constat în reducerea mobilității persoanelor vârstnice, prevăzută să se desfăşoare într-un număr mic de ore dimineața şi seara, fără să fie luate în calcul efectele secundare cu potențial de risc asupra acestei categorii. De altfel, prima lună a stării de urgență a fost presărată cu serie de măsuri contradictorii care, în condițiile date, au sporit cotele de tensiune la nivelul societății. Un astfel de moment a fost generat când aproape 2000 de persoane din județe din Transilvania şi Moldova au venit şi au stat înghesuite în parcarea şi incinta aeroportului Internațional Avram Iancu Cluj pentru a pleca cu curse charter spre Germania, la muncă în agricultură, în condițiile suspendării zborurilor de linie obişnuite[1].

Unul din fenomenele prin care o serie de indivizi au negociat cu cadrele apăsătoare ale restrângerii mobilității a fost migrația spre localități din rural sau

[1] https://www.libertatea.ro/stiri/in-plina-pandemie-12-avioane-pline-cu-muncitori-romani-decoleaza-astazi-de-pe-aeroportul-din-cluj-napoca-cu-destinatia-germania-2947465

din urbanul mic, din dorința de a avea acces la curți și grădini și plimbări în natură. De altfel, acest fenomen avea să își facă vizibilă manifestarea și în universul imobiliarelor, unde cererea de locuințe în astfel de zone sau de case cu curte și grădină a crescut spectaculos dar și pe grupul de Facebook cel mai de succes (cu aproape 200 de mii de membri) dedicat celor care s-au relocat sau intenționează să se relocheze în mediul rural, Mutați la țară – viața fără ceas.

„În fața morții și a bolii, cu toții suntem egali", zice o vorbă care circulă pe la noi de mult dinaintea actualei pandemii. Sună frumos, pare democratic, dar, în realitate, nu murim și, mai ales, nu ne îmbolnăvim chiar la fel. Covidul (așa cum a ajuns să fie substantivizat comun SARS-CoV-2) ne-a arătat încă o dată că cei mai sănătoși dintre noi sunt și cei care au șansele cele mai mari să treacă ușor prin boală; iar sănătatea e, de cele mai multe ori, pe bani. Alimentația adecvată, mișcarea și multe alte comportamente cotidiene ne ajută să avem un corp rezistent care ne-ar permite să scăpăm fără mare grijă de virus. Problema e că într-o țară în care o bună parte dintre cetățeni nu își permit să se hrănească cât de cât decent, în care practicarea sportului costă un procent semnificativ din salariul lunar, și în care solidaritatea și binele comun au dispărut aproape complet din politicile statului, virusul riscă să facă ravagii printre cei mai vulnerabili, în timp ce alții vor scăpa relativ neafectați semnificativ de boală. Iar sănătatea individuală este doar o parte din problemă.

În octombrie 2021, România se afla pe penultimul loc la nivelul UE în ceea ce privește rata de vaccinare[2]. În spațiul public, un număr semnificativ de voci trag, de aici, concluzia că românii sunt manipulați sau înapoiați, că sunt lipsiți de educație și că nu înțeleg știința și foloasele ei. Mai mult, dacă suprapunem harta vaccinării peste hărțile alegerilor politice din 2020, vechi diviziuni par să reproducă și să se perpetueze. Avem, de exemplu, o Moldovă roșie la vaccinare ca și la vot, ceea ce le confirmă unora înapoierea socială și morală a regiunii. Sociologul Dan Petre citat într-un articol din G4Media[3], observă că românii stau prost cu încrederea în știință, având o încredere mai mare în pseudo sau para-științe. Explicația simplă, pe care mulți o adoptă, e că unii sunt mai proști și că lipsa de educație își spune cuvântul. Sunt vorbe pe care cu toții le-am auzit în jur. Din păcate, „analizele" astea nu sunt doar simplificatoare, ci sunt și irelevante. Viața sau o epocă par simple atunci când lași deoparte detaliile, așa cum afirmă scriitoarea Ursula K. Le Guin. În aceste detalii stă, însă, posibilitatea de a înțelege realitatea socială a vaccinării, care s-ar putea să se lege mai degrabă de încrederea scăzută în autorități, în medici,

[2] https://www.reuters.com/world/europe/romania-coronavirus-cases-hit-new-record-daily-high-2021-09-28

[3] https://www.g4media.ro/de-ce-nu-se-mai-vaccineaza-romanii-dan-petre-sociolog-romanii-sunt-printre-cei-mai-superstitiosi-si-religiosi-din-europa-si-ca-au-mai-multa-incredere-in-pseudo-si-para-stiinte-decat-in-stiinta-li.html

de lipsa de acces la servicii medicale sau alte fenomene sociale şi politice a căror legătură cu pandemia nu au fost cercetate până acum.

Ca orice altă boală, Covidul nu este doar o problemă medicală. Abordarea bazată exclusiv pe dimensiunea sa patologică garantează eşecul luptei împotriva consecinţelor virusului. Boala ne spune nu doar povestea corpului, ci mai ales a omului, o entitate mult mai complexă decât suma caracteristicilor sale fiziologice spre care medicina are tendinţa să se concentreze. Cunoaşterea biomedicală[4] are nevoie de abordări ştiinţifice complementare care au capacitatea să reliefeze imaginea completă a bolii. Boala, aşa cum ne spune antropologul francez David le Breton (2010), „afectează un actor inserat într-o reţea de semnificaţii şi valori, într-o ţesătură relaţională; bolnavul nu este bolnav doar în carnea sa, ci şi în istoria şi în existenţa sa" (74). De aceea, antropologia medicală diferenţiază boala, care adună patologiile subiacente definite biologic ale unei probleme de sănătate, de afecţiune şi maladie. Prima se referă la experienţele subiective pe care fiecare dintre noi le trăieşte atunci când se îmbolnăveşte. Acestea nu ţin doar de individ, ci sunt construite şi la nivelul concepţiilor sociale şi culturale legate de boală, care ne formează de la naştere; la aceste fenomene se referă conceptul de maladie. Înţelegerea acesteia şi a afecţiunii, adică a perspectivelor subiective individuale, devine esenţială pentru a analiza peisajul social al unei probleme medicale.

Medica şi antropoloaga Nili Kaplan-Myrth (2007) spune că „naraţiunile bolii nu sunt doar relatări despre simptome, ci mecanisme prin care oamenii devin conştienţi şi dau sens experienţelor lor" (1268). De aceea, istoriile bolii individuale au stat la baza unora dintre studiile cele mai semnificative ale antropologiei medicale. Antropologul Vintilă Mihăilescu (2019) vorbea, de exemplu, despre experienţa diferită a aceleiaşi boli în două lumi diferite, cea a spitalului de stat şi cea de la privat. Relaţia cu asistentele este diferită, oamenii cu care interacţionezi sunt altfel şi, per total, apar distincţii fundamentale între o organizaţie care te tratează ca pe un client *cash&go*, faţă de alta pentru care eşti un pacient *no cash&wait*. Cele două experienţe conturează două lumi complet diferite pentru cei care îşi permit să meargă la privat faţă de cei care nu-şi permit decât statul. Adunate la un loc, naraţiunile individuale construiesc *pattern*-uri comune celor care aparţin aceloraşi grupuri sociale sau ale căror socio-demografii le condiţionează similar experienţa îmbolnăvirii. Este esenţial să le înţelegem pentru a şti ce ne scârţâie la societate, mai ales atunci când ea trece printr-o criză sanitară majoră.

Aşadar, pare că o situaţie excepţională precum pandemia actuală oferă antropologiei medicale un teren fertil care expune fenomene sociale

[4] Biomedicina este paradigma medicală dominantă în spaţiul Occidental. Conform Merriam-Webster, este bazată pe aplicarea principiilor ştiinţelor naturii şi, în special a biologiei şi biochimiei.

caracteristice lumii înconjurătoare într-un mod mult mai brutal decât în „normalitatea" pre-pandemică. Pentru prima dată în istoria acestei discipline, antropologii şi antropoloagele au avut ocazia să exploreze şi să analizeze „pe viu" o problemă socio-medicală de asemenea anvergură. În 1918, în momentul izbucnirii pandemiei de gripă spaniolă (ultima care a bulversat lumea la o intensitate comparabilă), Bronisław Malinowski, părintele antropologiei moderne, era încă blocat în Noua Guinee de Primul Război Mondial. Regulile primordiale ale cercetării etnografice erau formulate de antropologul britanic în paralel cu evoluția pandemică. Totuşi, până la ramificarea lor către înțelegerea culturii diferitelor boli au mai trecut câteva zeci de ani, antropologia medicală dezvoltându-se abia în a doua jumătate a secolului XX. Pare, deci, că pandemia de Covid a conturat câmpul unei munci antropologice de pionierat care are capacitatea să ne ajute pe viitor să înțelegem şi, deci, să gestionăm mai bine realități ale posibilelor viitoare pandemii.

Din păcate, însă, efectele pandemiei au lovit puternic în posibilitatea de utilizare a metodologiilor, mai ales în carantina primelor luni care a răpit antropologiei posibilitatea de a face cercetare etnografică. Pe de altă parte cum să găseşti garanții imbatabile că nu devii un potențial risc pentru subiecții cu care intri în contact? Primele luni ale pandemiei aproape au retrogradat cercetarea antropologică înapoi la momentul originilor sale, când teoriile ştiinței erau elaborate din confortul fotoliului, pe baza unor surse secundare de date. Aveam, oare, în primăvara lui 2021 multe alte opțiuni în afară de presă, bloguri sau alte mărturii preluate de la alții? Annika Lems (2020), cercetătoare la Institutul de Antropologie Socială Max Planck, observă că izolarea pandemică le-a furat antropologilor şi antropoloagelor „laboratorul" prin deconectarea acestora de la sursa care le oferă posibilitatea cunoaşterii. Străzile erau golite de oameni, posibilitatea mobilității se reducea la spațiile din jurul locuinței, iar vizitele între gospodării erau interzise. Cum să înțelegi nemijlocit realitatea pandemiei în aceste condiții?

Restricțiile s-au mai relaxat de atunci, dar ele bântuie în continuare societățile pandemiei, apropiindu-se amenințător la fiecare nou val de Covid. Impactul lor asupra sănătății noastre mentale şi sociale (oricum precare şi înainte de pandemie), poate să fie major în diferite moduri, în funcție de realitățile fiecăruia dintre noi. Cum putem însă să îl înțelegem fără a „ieşi" pe teren pentru a le descoperi şi analiza, aşa cum o tot facem de la Malinowski încoace? Metodele digitale de cercetare au fost teoretizate şi validate anterior pandemiei, dar niciodată folosirea lor nu a devenit esențială la o scară atât de mare. Volumul de față este, în acest sens, un experiment etnografic, în cea mai mare parte fără un „teren" sau cu unul ecranat, realizat într-o realitate distopică care ne-a obligat să ne reconfigurăm puternic instrumentele de cercetare a bolii şi a efectelor sociale şi culturale pe care le ea provoacă. Departe de a oferi soluții metodologice sau teoretice exemplare (ar fi şi greu în astfel de condiții nemaiîntâlnite), el îşi

propune mai mult să facă câțiva paşi exploratorii în universuri sociale variate transformate de gestionarea efectelor pandemiei, în faza care a presupus instaurarea *lockdown*-ului. Am încercat practic să imaginăm şi să testăm câteva alternative de domesticire metodologică a cercetării fenomenelor locale generate de o pandemie globală, în condițiile unor restricții cotidiene masive. Sperăm să rămână doar un experiment ale cărui rezultate să nu trebuiască aprofundate de cercetătorii şi cercetătoarele unei alte carantine.

Structura volumului

Volumul de față cuprinde o selecție eterogenă de teme şi abordări metodologice. Articolele sale pornesc atât de la dizertații realizate de studenții şi studentele masterelor de antropologie din Bucureşti, cât şi de la observații şi curiozități personale pe care autorii şi autoarele de mai jos, cu toții masteranzi sau doctoranzi la momentul inițierii cercetării, au încercat să le exploreze. Toate aceste cercetări au fost realizate sub constrângerile carantinei şi a modului în care aceasta a limitat posibilitățile metodologice şi personale. Au reieşit, în acest context, trei direcții distincte care au captat interesul celor pe care îi veți citi mai departe.

Prima porneşte de la izolarea care a deconstruit şi reaşezat spațiul domestic prin reconfigurarea sa ca loc al muncii, al sportului, al comensalității sau al petrecerii timpului liber. „Fenomenul", aşa cum reiese din textele care compun acest capitol, este caracteristic, preponderent structurat de tipologia muncii şi comportamentului de consum al clasei de mijloc urbane. Astfel, Alexandru Vârtej şi Mădălina Gheorghiu etnografiază hibridizarea spațiului domestic şi a vieții private a lucrătorilor în regim de telemuncă. Cei doi autori investighează modul în care lucrătorii negociază limitele între viața privată şi cea profesională în biroul de acasă, precum şi noile practici şi rutine determinate de telemunca în context pandemic. Autorii analizează, în acelaşi timp, şi felul în care reconfigurările spațio-temporale determinate de telemuncă au influențat relațiile personale ale lucrătorilor, atât cu colegii, cât şi cu cei de acasă. Veronica Ştefan investighează transformările în alimentația clasei de mijloc în perioada de izolare obligatorie corespunzătoare stării de urgență şi în lunile imediat următoare acesteia. Autoarea face o radiografie la cald a câtorva dintre aceste transformări, surprinzând atât modul în care comportamentele de aprovizionare şi de consum alimentar s-au reconfigurat ca efect al anxietăților legate de riscurile contaminării şi de incertitudinea accesului la alimente, cât şi felul în care comensalitatea s-a redefinit în raport cu restricționarea mâncatului în oraş sau a vizitării celor din cercul social. De asemenea, capitolul dedică o secțiune modurilor în care artizanatul alimentar (gătitul, conservele, brutăria) a apărut ca un debuşeu expresiv, de creativitate productivă, în activitățile domestice ale clasei de mijloc. Nu în ultimul rând, Daniela Gîlcă a documentat

transformarea sufrageriilor în săli de forță și reconfigurarea practicilor sportive într-o carantină prelungită care părea să aibă efecte importante asupra stării corpurilor izolate în case. Într-o lume în care standardele corporale sunt încă stricte în ceea ce privește dimensiunile corpului, statul în casă risca să distrugă un capital corporal a cărei întreținere depindea în trecut de exteriorul casei. Strategiile de adaptare au variat în funcție de posibilitățile domestice ale fiecăruia, dar și de capitalul cultural, economic și social la care indivizii aveau acces pentru a-și putea menține corpul frumos și sănătos în izolare. Chiar și izolate între pereții domiciliului, mișcarea și sportul nu sunt accesibile tuturor.

A doua secțiune surprinde moduri în care tehnologia ajunge să medieze relații, intimități, afect și schimburi sociale, în condiții de suspendare a interacțiunilor față-în-față. În primul articol, Ana Maria Luca explorează conceptul de spațiu virtual global de solidaritate în timpul pandemiei oferit de un joc pentru *smartphone*-uri. Confruntați cu lipsa spațiului fizic de interacțiune socială comunitară, jucătorii din Emperor&Beauties, o aplicație dezvoltată de o companie taiwaneză, au transformat spațiul virtual al jocului într-un al treilea loc care le facilita evadarea din izolarea impusă de pandemie și le oferea un spațiu de socializare și solidarizare comunitară, în ciuda faptului că mulți se aflau fizic la mii de kilometri și locuiau în diferite zone ale lumii. Capitolul foarte bogat documentat al Teodorei Ștefan surprinde adaptarea ritualurilor de sărbătorire a Paștelui în condiții de izolare, cu accent pe modurile în care tehnologia mediază aceste substituiri. Autoarea descrie modurile de reconstruire a mesei festive și de conectare cu familia, precum și de performare a grijii între generațiile aceleiași familii (de exemplu pregătirea cozonacilor pe baza instrucțiunilor oferite la distanță de mame prin intermediul videoconferințelor telefonice). Ritualurile religioase, inclusiv cele cu rol comunitar, precum luarea luminii, sunt unul dintre principalele obiecte de reflecție ale autoarei, împreună cu expresiile lor digitale (urmărirea slujbelor religioase online).

Al treilea calup de texte urmărește vulnerabilități sociale și individuale accentuate diferit de stereotipuri, (auto)percepții sau apartenența la diferite clase sociale. Cercetarea Ralucăi Răcean Gorgos și a Mariei Trifon documentează unul din momentele cele mai puternice care au caracterizat începutul pandemiei în România. Ele vorbesc despre reîntoarcerea acasă a diasporei, considerată – la acel moment – de mulți ca sursă a îmbolnăvirii României, și experiența izolării acestor oameni în săptămânile ulterioare trecerii graniței. Cercetarea lor vorbește despre relația complicată pe care încă o avem cu cei plecați din țară, a căror percepție a trecut, într-un mod care pare disonant, de la salvatorii politici ai țării (vezi votul pentru alegerile prezidențiale din 2014) la surse ale contagiunii simbolice cu o boală atât morală, cât și medicală. Ruxandra Păduraru și Bogdan Oița urmăresc, la rândul lor, persoanele vulnerabile care au rămas acasă. Din păcate, munca de acasă a fost posibilă pentru acele joburi care depindeau exclusiv de accesul la un calculator și la internet. Pentru aceia cu

slujbe precare, plătiți de multe ori la negru, carantina a însemnat dispariția completă a surselor de venit şi înrăutățirea situației sociale. În lipsa adeverinței, deplasarea spre locul de muncă devenea imposibilă, iar rețelele sociale care îi ajutau pe oameni să găsească diferite surse de venit au fost şi ele destructurate de carantină. Încă o dată, efectele pandemiei îi afectează mult mai puternic pe cei mai precari şi vulnerabili. Pornind de la premisa că anxietatea este o stare psihică frecvent întâlnită în situații de incertitudine precum cea prin care am trecut cu toții mai ales în perioada de izolare, Georgiana Nica şi Tudor Țighiliu şi-au propus să investigheze în ce fel condițiile speciale impuse de pandemie au declanşat răspunsuri particulare ale indivizilor. Cercetarea a încercat să sondeze care au fost principalele surse de anxietate şi stres în această perioadă pentru interlocutorii intervievați, cum au gestionat aceştia gama variată de factori de stres asociați pandemiei şi cum s-au schimbat rutinele zilnice ale acestora în contextul pandemiei.

Ultima categorie de texte radiografiază transformările în activitatea profesională a două bresle: mass-media, respectiv *advertising*. Capitolul Ioanei Avădani surprinde transformarea practicilor profesionale de la nivelul redacțiilor de presă din România din primele luni ale stării de urgență, respectiv ale stării de alertă (perioada martie-iulie 2020). Autoarea evidențiază impactul asupra presei al diverselor măsuri luate de autorități sub pretextul controlului pandemiei, precum cele de combatere a fenomenului *fake-news*, prerogativul validării anumitor organizații de presă în comunicarea publică, concentrarea comunicării instituționale la nivel central (activitatea Grupului de Comunicare Strategică), mandatul aşa-ziselor „ştiri oficiale" şi lipsa de transparență. Pe baza unui bogat material compus din câteva zeci de relatări ale profesioniştilor din media colectat de Centrul pentru Jurnalism Independent, precum şi din postări ale jurnaliştilor pe rețele sociale, autoarea arată cum răspunsul autorităților la pandemie a contribuit la erodarea încrederii publicului în rolul mass-media, afectând autonomia şi normele profesionale ale breslei, precum şi răspunderea editorială. Articolul Andreei Lupu ilustrează modurile în care realitatea pandemiei a oferit, după o scurtă perioadă de perplexitate, o scenă generoasă universului *advertising*-ului, care a tranzitat o serie de roluri o serie de încercări stilistice şi semantice al campaniilor: de la *coach*-ul de serviciu, care îşi propunea să activeze civismul audienței, până la optimistul imperturbabil, care declara că „totul va fi bine". Obiectul analizei a constat în observarea proceselor interne ale acestei industrii şi articulează o perspectivă exploratorie asupra *advertising*-ului văzut ca proces viu şi fluid, influențat de tot universul social şi influențând, la rândul său, socialul.